

Unpaid work as a factor of individual well-being and its specifics in Slovakia

JÁN HUŇADY

Ing. Ján Huňady, PhD., Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, e-mail: jan.hunady@umb.sk

MARTA ORVISKÁ

prof. Ing. Marta Orviská, PhD., Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, e-mail: marta.orviska@umb.sk

MATÚŠ GREGA

Ing. Matúš Grega, Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, e-mail: matus.grega@umb.sk

Abstract

The paper deals with the problem of individual well-being and its determinants in Slovakia. The focus is on the effect of unpaid work and its components on individual well-being. The paper uses data from a questionnaire survey conducted under the project VEGA No. 1/0935/13. The dominant part of our research is based upon the results of logit and probit regressions. The results suggest that in addition to the standard determinants of individual well-being identified in the literature such as health, gender and age, the scope and structure of unpaid work can be seen as another factor affecting the well-being of individuals in Slovakia. While some components of unpaid work have a positive impact on individual well-being, others have the opposite effect, which is an important finding for the development and implementation of effective policies, targeted at individuals and their well-being in society.

Key words: Individual well-being, unpaid work, life satisfaction, determinants of individual well-being

JEL classification: H31, D13, D64, J22

1. Úvod

Na národnej úrovni sa blahobyt najčastejšie meria prostredníctvom hrubého národného produktu a jeho zmeny zodpovedajúcim tempom rastu. Avšak toto vyjadrenie nemôže byť presné, pokiaľ existuje značné množstvo neplatennej práce. Ako tvrdí Stiglitz a kol. (2009), výroba domácností predstavuje dôležitý aspekt ekonomickej aktivity. Ignorovanie môže viesť k chybným záverom o úrovni a zmenách blahobytu.

V poslednom období sa problematike neplatennej práce venuje čoraz väčšia pozornosť, pritom Kika a Martinkovičová (2015) zdôrazňujú, že podstata problematiky neplatennej práce je oveľa staršia, ako sa bežne chápe v súčasnej spoločnosti. Od nepamäti totiž členovia rodín a rodinných spoločenstiev v záujme zabezpečenia saturácie potrieb svojich členov vykonávali v domácnostiach činnosti, ktoré nemali kompenzované mzdou. Nové dimenzie dostala neplatená práca jednak pod vplyvom moderných ekonomických teórií, ktoré považujú prácu predovšetkým za účelnú produkciu hodnôt, tovarov a služieb, ktorá je kompenzovaná finančným ohodnotením – mzdou.

Cieľom tohto príspevku je zistiť vplyv neplatennej práce realizovanej respondentom alebo ostatnými členmi domácnosti a jej jednotlivých zložiek na individuálny blahobyt respondenta. Na základe údajov z dotazníkového prieskumu a ich analýzou prostredníctvom logistickej

regresie a probit regresie sme identifikovali viaceré faktory potenciálne vplyvajúce na individuálny blahobyť.

2. Teoretické východiská

Pre účely práce na úvod definujeme neplatenú prácu a individuálny blahobyť. Kaščáková a kol. (2013) definujú neplatenú prácu ako všetky ľudské činnosti považované za prácu, za ktoré jednotlivec nedostáva mzdu. Goldschmidt-Clermont (1982) považuje za neplatenú prácu všetky činnosti v rámci jednej domácnosti, ktoré môžu byť nahradené trhovými tovarmi a službami, ak to dovoľí príjem domácnosti a okolnosti na trhu. Podľa Miranda (2011) neplatená práca zahŕňa výrobu tovarov a služieb členom domácnosti, ktoré sa nepredávajú na trhu. Niektoré produkty neplatennej práce sú určené pre spotrebu vo vlastnej rodine, ako je varenie, záhradníčenie a čistenie domu a iné produkty sú určené aj pre ľudí, ktorí nežijú v spoločnej domácnosti, napr. varenie jedla na návšteve u priateľov, pomáhajúce v charite pre bezdomovcov alebo kosenie trávniku starším obyvateľom.

Dôležité pri neplatennej práci je poznať, čo všetko patrí do tejto problematiky. Prehľadný zoznam činností obsahuje štúdia OECD (2011), ktorá uvažuje s viacerými hlavnými skupinami činností (tabuľka 1).

Tabuľka 1 Kategórie neplatennej práce

	Druh činnosti	Stručný popis činnosti
1	Príprava jedál	Príprava jedál a občerstvenia, umývanie riadu, prestieranie a ďalšia činnosť súvisiaca s prípravou jedál
2	Domáce práce – upratovanie	Údržba domácnosti, upratovanie, čistenie, kúrenie, nosenie vody, úpravy a údržba pozemku okolo domu, ďalšia údržba domácnosti
3	Výroba a údržba textílií	Pranie, žehlenie, starostlivosť o odev, topánky, výroba textilu, ručné práce a ďalšia výroba, starostlivosť o textílie a obuv
4	Záhradkárstvo a starostlivosť o zvieratá	Pestovanie úžitkových a okrasných rastlín, chov hospodárskych zvierat, starostlivosť o domácich miláčikov ap.
5	Výstavba a rekonštrukcie	Výstavba a oprava domu, oprava zariadenia, nábytku, oprava a údržba automobilu, výroba náradia do domácnosti, ďalšia výstavba a služby
6	Nakupovanie a služby	Nákupy tovarov a kapitálu, komerčné, administratívne, zdravotnícke, veterinárne, ďalšie osobné služby a ďalšie nákupy
7	Starostlivosť o deti	Fyzická starostlivosť, dozor (dohľad), čítanie, hranie, rozprávanie sa s deťmi, učenie a sprievod dieťaťa, navštevovanie školy, jasí, ďalšie činnosti starostlivosti o dieťa
8	Starostlivosť o dospelých	Fyzická starostlivosť a pomoc závislému (invalidnému) dospelému členovi domácnosti, iná pomoc takémuto človeku
9	Dobrovoľníctvo	Dobrovoľníctvo je slobodne zvolená činnosť v prospech iných, vykonávaná bez nároku na odmenu

Zdroj: European Communities, 2009.

Väčšinu neplatenej práce donedávna vykonávali najmä ženy. Avšak v súčasnosti sa dostáva do popredia otázka emancipácie a mnoho moderných rodín má rozdelené úlohy neplatenej práce. Napríklad v súčasnosti čoraz viac mužov ostáva doma na "materskej dovolenke", zatiaľ čo žena zabezpečuje finančný príjem pre rodinu. Jeden z dôvodov je, že žena zarobí viac ako muž, a preto sa z finančného hľadiska žene neoplatí ísť na materskú dovolenku.

Zatiaľ čo rozsah neplatenej práce má nepriamoúmerný vzťah s úrovňou vzdelania a príjmom jednotlivca, dobrovoľníctvo priamo závisí od týchto veličín. Náš predpoklad potvrdzujú aj výsledky štúdie zameranej na skúmanie súvislostí medzi dobrovoľníctvom a neplatenou prácou (Huňady, Orviská, Grega, 2014).

Špecifickou skupinou neplatenej práce je dobrovoľníctvo, ktoré sa na Slovensku riadi Zákonom o dobrovoľníctve č. 406/2011 Z.z. Podľa tohto zákona je „dobrovoľníkom fyzická osoba, ktorá na základe svojho slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu vykonáva pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech dobrovoľnícku činnosť založenú na svojej schopnosti, zručnosti alebo vedomosti a spĺňa podmienky ustanovené týmto zákonom ak dobrovoľnícku činnosť“:

- vykonáva mimo svojich pracovných povinností, služobných povinností a študijných povinností vyplývajúcich jej zo zákona, z pracovnej zmluvy, zo služobnej zmluvy, zo študijného poriadku alebo z iného obdobného pre neho záväzného dokumentu,
- nevykonáva pre orgán alebo funkcionára právnickej osoby, ktorej je členom, zamestnancom, žiakom alebo študentom,
- vykonáva mimo svojho podnikania alebo inej samostatnej zárobkovej činnosti“.

Každý, kto sa rozhodne pre úlohu dobrovoľníctva si musí byť vedomý, že sa vydal na slobodne zvolenú cestu, kde koná dobro v prospech druhých bez nároku na odmenu. Poskytuje svoj čas, energiu a schopnosti v prospech dobra. Podľa Matouška (2003) v dobrovoľníctve ide o spontánny proces. Dobrovoľníci prinášajú nadšenie, vysokú angažovanosť, pružnosť, neformálnosť a osobný prístup ku klientom.

Každý dobrovoľník by mal mať osobné predpoklady, ktoré ho predurčujú pre dobrovoľnú prácu. Medzi takéto predpoklady môžeme zaradiť ochotu pomáhať, nadšenie z pomoci, toleranciu, schopnosť vcítenia sa do života iných, psychickú vyrovnanosť a stabilitu, schopnosť vedieť reagovať v krízových situáciách ap.

Na Slovensku zatiaľ nie je dobrovoľnícka činnosť taká populárna ako napríklad v USA, kde niektorí zamestnávateľia vyslovene uprednostňujú uchádzačov s takýmito skúsenosťami. Jeden z dôvodov môže byť, že ľudia nie sú dostatočne informovaní o dobrovoľníckej činnosti. Výhodou však je, že k šíreniu informácií možno použiť relatívne nové masmédiá, najmä čo sa týka internetu a jeho možností.

Individuálny blahobyť je subjektívna záležitosť a ako taký sa u niekoho premieta do materiálnej, duševnej alebo duchovnej roviny. V minulých storočiach boli ľudia šťastní, keď mali dobré medziľudské vzťahy, domov, dostatok jedla pre svoju rodinu a boli zdraví. V súčasnej konzumnej spoločnosti, keď je v niektorých krajinách prebytok jedla a ďalších materiálnych vecí, sa kladie dôraz na výzor, luxus a častokrát dominujú povrchné ľudské vzťahy. Samozrejme individualita každého sa formuje prostredníctvom výchovy, vzdelania, spoločnosti a sebazvedávania, pomocou ktorých človek získava určité zásady, ideály, predsavzatia a vzory. Niektorí žijú kvalitný život s ťažkým postihnutím, pritom iní sa nedokážu vyrovnáť s banálnymi problémami a považujú ich za nespravodlivosť osudu.

Pravdepodobne jedným z najdôležitejších faktorov individuálneho blahobytu je zdravie. Silný pozitívny vplyv medzi dobrým zdravotným stavom a individuálnym blahobytom dokazujú viaceré empirické štúdie (Čaplánova, Orviská, 2010; Sabatini 2014).

Ďalším dôležitým faktorom individuálneho blahobytu je vek respondenta. Väčšina štúdií poukazuje na krivku v tvare písmena U medzi vekom a šťastie (Graham a kol., 2004; Dolan a kol., 2008). Z toho vyplýva, že mladší a starší ľudia sú šťastnejší (spokojnejší) ako ľudia v strednom veku.

Medzi ďalšie faktory ovplyvňujúce individuálny blahobyť patrí pohlavie, vzdelanie, príjem, sociálny status, množstvo voľného času a iné. K týmto faktorom môžeme u niektorých jednotlivcov zaradiť aj množstvo neplatennej práce. Väčšinu aktivít neplatennej práce, ako je varenie, upratovanie alebo starostlivosť o domácnosť vykonáva jednotlivec osamote, existujú ďalšie činnosti, ktoré zahŕňajú interakcie s ostatnými členmi rodiny, vďaka čomu sa utužujú medziľudské vzťahy, ktoré do významnej miery ovplyvňujú blahobyť jednotlivcov. Čaplánová a Orviská (2010) uvádzajú, že tento efekt sa prejavuje u oboch pohlaví, avšak u žien je intenzívnejší.

3. Použité metódy a údaje

V príspevku sme použili údaje z dotazníkového prieskumu realizovaného na Ekonomickej fakulte projektovým tímom VEGA. Dotazník bol realizovaný na vzorke 1854 domácností a 5120 jednotlivých respondentov. Po úprave údajov použitím váh priradených k jednotlivým domácnostiam je táto vzorka domácností reprezentatívna pre SR z hľadiska počtu členov domácností a regionálneho rozdelenia domácností v rámci krajov.

V súlade s cieľom príspevku sme použili metódy logistickej regresie a probit regresie pre identifikáciu potenciálnych determinantov individuálneho blahobytu, medzi ktorými bol prioritne sledovaný rozsah neplatennej práce vykonávanej v domácnosti. Individuálny blahobyť sme v tomto prípade definovali užšie a to ako subjektívne pociťovanú spokojnosť s rodinným životom. Spokojnosť s rodinným životom by podľa nás mohla byť užšie previazaná s vykonávaním neplatennej práce ako širšie definovaná spokojnosť so životom. Neplatenú prácu sme následne desagregovali do niekoľkých skupín činností.

4. Výsledky

V prvej časti analýzy sme preskúmali vplyv jednotlivých zložiek neplatennej práce vykonávanej jednotlivcami na spokojnosť s rodinným životom. Výsledky prvých regresných modelov sú uvedené v tabuľke 1. Jednotlivé zložky neplatennej práce sme použili ako vysvetľujúce premenné. V častiach 2 a 3 sme použili logistickú regresiu na údaje od žien a mužov samostatne aby sme zachytili potenciálne rozdiely medzi pohlaviami z hľadiska determinantov individuálneho blahobytu.

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že vyšší rozsah domácich prác (upratovanie) majú prevažne negatívny vplyv na spokojnosť s rodinným životom, pričom tento vplyv je významný najmä v prípade žien. Na druhej strane výsledky tiež naznačujú, že príprava jedál má negatívny vplyv na spokojnosť s rodinným životom v prípade mužov. Vplyv starostlivosti o úžitkové rastliny je v prípade mužov naopak pozitívny. Starostlivosť o deti a dospelých má tiež štatisticky významný vplyv. Jednotlivci, ktorí sa starajú viac o deti sú v priemere viac spokojní so svojim rodinným životom. Na základe výsledkov je zrejmé, že tento vplyv je čiastočne spôsobený práve vyšším počtom detí do 12 rokov. Oproti tomu starostlivosť o dospelých v prevažnej miere spokojnosť s rodinným životom znižuje, čo sa týka najmä žien.

Z ostatných kontrolných premenných sú významné hlavne počet členov domácnosti alebo počet detí do 12 rokov, rozsah platenej práce, zdravie a v niektorých modeloch aj vlastníctvo auta. Počet členov domácnosti má pravdepodobne nelineárny vplyv v podobe obrátenej U-krivky, kde maximum spokojnosti s rodinným životom je dosiahnuté približne v prípade štyroch – piatich členov domácnosti. Po prekročení tejto hranice spokojnosť s rodinným

životom v priemere postupne klesá. Z hľadiska intenzity vplyvu sa kľúčovým determinantom spokojnosti s rodinným životom javí byť jednoznačne zdravie respondenta.

Tabuľka 1 Spokojnosť s rodinným životom a neplatená práca jednotlivca

	(1)			(2) ŽENY	(3) MUŽI
	Logit Coef. / Odds ratio	Logit Coef.	Logit Coef.	Logit Coef.	Logit Coef.
Počet členov	0.183*** / 1.201 (4.61)	0.648*** (4.66)		0.369*** (2.64)	1.202*** (4.20)
Počet členov ²		-0.073*** (-3.50)		-0.042** (-2.19)	-0.156*** (-3.28)
Počet detí do 12r.			0.257*** (2.72)		
Vek	0.007 / 1.007 (1.60)	0.008* (1.78)	0.008* (1.89)	0.006 (1.11)	0.004 (0.53)
Muž	0.066 / 1.007 (0.48)	0.099 (0.72)	-0.007 (-0.05)		
Vzdelanie	-0.031 / 0.970 (-0.70)	-0.035 (-0.79)	-0.030 (-0.68)	0.006 (0.12)	-0.089 (-1.22)
Platená práca	-0.112*** / 0.988 (-4.11)	-0.012*** (-4.21)	-0.008*** (-3.02)	-0.012*** (-3.70)	-0.008 (-1.43)
Prijem	0.052 / 1.053 (1.59)	0.053 (1.63)	0.029 (0.89)	0.057 (1.42)	0.089 (1.57)
Zdravie	0.700*** / 2.013 (10.51)	0.712*** (10.55)	0.679*** (10.38)	0.725*** (8.76)	0.615*** (5.92)
Auto	0.266** / 1.305 (2.07)	0.184 (1.42)	0.430*** (3.51)	0.161 (1.10)	0.224 (0.93)
Príprava jedál	-0.017* / 0.983 (-1.68)	0.016 (-1.59)	-0.016 (-1.63)	-0.006 (-0.50)	-0.041* (-1.45)
Domáce práce	-0.029* / 0.972 (-1.79)	-0.030* (-1.84)	-0.027* (-1.68)	-0.036** (-2.18)	0.014 (0.03)
Textil	0.001 / 1.001 (0.06)	0.002 (0.10)	0.007 (0.32)	0.036* (1.65)	-0.050 (-0.64)
Okrasné rastliny	0.009 / 1.009 (0.31)	0.004 (0.14)	0.008 (0.27)	0.005 (0.13)	0.062 (1.06)
Domáci miláčikovia	0.013 / 1.013 (1.25)	0.011 (1.03)	0.11 (1.04)	0.009 (0.92)	0.001 (0.02)
Opravy	0.004 / 1.004 (0.08)	0.002 (0.04)	0.005 (0.11)	-0.051 (-0.45)	-0.060 (-0.04)
Nakupovanie	-0.004 / 0.996 (-0.18)	-0.002 (-0.12)	-0.004 (-0.20)	-0.005 (-0.21)	-0.013 (-0.34)
Úžitkové rastliny	0.024 / 1.024 (1.22)	0.024 (1.22)	0.028 (1.43)	0.006 (0.29)	0.110** (2.56)
Hospodárske zvieratá	-0.016 / 0.984	-0.013	-0.013	-0.022	-0.002

	(-0.81)	(-0.71)	(-0.66)	(-1.09)	(-0.06)
Výstavba	-0.030 / 0.970 (-0.65)	-0.033 (-0.71)	-0.028 (-0.60)	-0.120 (-1.58)	-0.012 (-0.27)
Starostlivosť o deti	0.006*** / 1.006 (2.73)	0.005*** (2.28)	0.005* (1.76)	0.005* (1.92)	0.013 (1.60)
Starostlivosť o dospelých	-0.012** / 0.988 (-2.02)	-0.014** (-2.33)	-0.011* (-1.71)	-0.014** (-1.97)	0.019 (0.51)
Dobrovoľníctvo	0.007 / 1.007 (0.47)	0.009 (0.57)	0.004 (0.29)	0.013 (0.89)	-0.012 (-0.83)
Log pseudolikelihood	-2236.19	-2228.33	-2245.52	-1529.41	-657.15
Wald X ²	200.48	202.12	204.43	157.69	110.55
Počet pozorovaní	1831	1831	1831	1285	546

Zdroj: Vlastné spracovanie.

*Poznámky: Symboly */**/** znamenajú štatistickú významnosť parametra na hladine významnosti 10%/5%/1%. (.) sú hodnoty t štatistik. Vo všetkých regresiach boli použité odhady robustné z hľadiska heteroskedasticity. Domácnosti zastúpené v údajoch v regresiach (1) sú reprezentatívne pre SR z hľadiska počtu členov domácnosti a regionálneho rozdelenia v rámci krajov SR.*

V záverečnej časti analýzy sme preskúmali vplyv jednotlivých zložiek neplatené práce vykonávaných v domácnosti jednotlivca na jeho spokojnosť s rodinným životom. Neplatená práca teda v tomto prípade nemusí byť vykonávaná priamo jednotlivcom, ale aj ktorýmkoľvek iným členom jeho domácnosti. Aj v tomto prípade sú dosiahnuté výsledky do značnej miery podobné výsledkom z predchádzajúcich modelov, kde sme brali do úvahy len neplatenú prácu vykonávanú priamo jednotlivcom. Na rozdiel od predchádzajúcich výsledkov sa však v tomto prípade preukázal negatívny vplyv opráv realizovaných členmi domácnosti na spokojnosť s rodinným životom jednotlivca. Je zrejmé, že časté opravy môžu byť do určitej miery spojené aj s menej kvalitným alebo starším vybavením domácnosti.

Negatívny vplyv prípravy jedál ako aj domácich prác (resp. upratovania) je štatisticky významný len na 10% hladine významnosti. Oproti tomu starostlivosť o deti a starostlivosť o dospelých sú významné už na 1% resp. 5% hladine významnosti. Čím viac starostlivosti o deti sa vykonáva v domácnosti tým spokojnejší sú jednotlivci s rodinným v životom v tejto domácnosti. Na druhej strane vyššia starostlivosť o dospelých je spojená prevažne s negatívnym vnímaním rodinného života u respondentov.

Tabuľka 2 Spokojnosť s rodinným životom a neplatená práca v domácnosti

	(1)
	Logit Coef. / Odds ratio
Počet členov	0.675*** / 1.963 (4.12)
Počet členov ²	-0.085*** / 0.918 (-3.25)
Vek	0.009*** / 1.009 (2.30)
Muž	0.064 / 1.007 (0.54)
Vzdelanie	0.013 / 1.013 (0.27)
Platená práca	-0.004 / 0.996 (-1.61)
Prijem	0.006 / 1.013 (0.20)
Zdravie	0.602*** / 1.825 (8.94)
Príprava jedál	-0.006* / 0.994 (-0.71)

Domáce práce	-0.006* / 0.999 (-0.06)
Textil	0.019 / 1.020 (1.06)
Okrasné rastliny	0.007 / 1.007 (0.43)
Domáci miláčikovia	-0.001 / 0.999 (-0.19)
Opravy	-0.042** / 0.959 (-2.07)
Nakupovanie	0.008 / 1.008 (0.69)
Úžitkové rastliny	0.015 / 1.015 (1.58)
Hospodárske zvieratá	0.004 / 1.004 (0.44)
Výstavba	0.021 / 1.021 (1.04)
Starostlivosť o deti	0.006*** / 1.006 (3.49)
Starostlivosť o dospelých	-0.014** / 0.987 (-2.31)
Dobrovoľníctvo	0.004 / 1.004 (0.53)
Log pseudolikelihood	-2295.17
Wald X^2	177.20
Počet pozorovaní	1854

Zdroj: Vlastné spracovanie.

*Poznámky: Symboly */**/** zamenajú štatistickú významnosť parametra na hladine významnosti 10%/5%/1%. (.) sú hodnoty t štatistik. Vo všetkých regresiách boli použité odhady robustné z hľadiska heteroskedasticity. Domácnosti zastúpené v údajoch sú reprezentatívne pre SR z hľadiska počtu členov domácnosti a regionálneho rozdelenia v rámci krajov SR*

Záver

V súlade so stanoveným cieľom práce sme preskúmali determinanty individuálneho blahobytu respondentov so SR. Bližšie sme sa zamerali na vplyv jednotlivých zložiek neplatennej práce na subjektívne vnímanú spokojnosť so životom. V analýze sme zohľadnili jednak vplyv neplatennej práce vykonávanej samotným respondentom ako aj rozsah jednotlivých činností neplatennej práce vykonávanej v celej domácnosti tohto respondenta t.j. aj ostatnými členmi domácnosti. Rozdiely z hľadiska vplyvu na spokojnosť s rodinným životom sú však medzi obidvoma prístupmi prevažne malé. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že práce ktoré majú prevažne negatívny vplyv na spokojnosť s rodinným životom sú predovšetkým opravy realizované v domácnosti, domáce práce (resp. upratovanie) a starostlivosť o dospelých členov domácnosti. Negatívny vplyv domácich prác je evidentný najmä v prípade žien. Na druhej strane výsledky naznačujú negatívny vplyv prípravy jedál na spokojnosť s rodinným životom u mužov. Naopak starostlivosť o deti má pozitívny vplyv na spokojnosť s rodinným životom a to do určitej miery platí aj v prípade keď sme zaradili do modelu počet detí do 12 rokov ako kontrolnú premennú. V každom prípade je zrejmé, že aj napriek použitiu viacerých kontrolných premenných existujú ešte viaceré ďalšie nezachytené faktory, ktoré majú vplyv na spokojnosť so životom a niektoré z nich môžu korelovať aj s rozsahom jednotlivých činností neplatennej práce.

Medzi ostatné významné determinanty spokojnosti s rodinným životom môžeme na základe dosiahnutých výsledkov zaradiť predovšetkým zdravotný stav respondenta, počet členov domácnosti a v niektorých prípadoch aj vek a vlastníctvo automobilu.

Literatúra

- [1] ČÁPLANOVÁ, A., ORVISKÁ, M. 2010. Determinanty subjektívneho blahobytu jednotlivcov (Dezagregovaná analýza). In Ekonomický časopis, č. 01, s. 61-73. ISSN 0013-3035.
- [2] DOLAN, P., PEASGOOD, T., WHITE, M. 2008. Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. In Journal of economic psychology, 29(1), 94-122. ISSN 0167-4870.
- [3] GOLDSCHMIDT-CLERMONT, L. 1982. Unpaid work in the household: a review of economic evaluation methods. [online] International Labour Office. 137 s. <cit. 5.3.2016> Dostupné na internete: <<http://www.popline.org/node/397063>>
- [4] GRAHAM, C., EGGERS, A., SUKHTANKAR, S. 2004. Does happiness pay?: An exploration based on panel data from Russia. In Journal of Economic Behavior & Organization, 55(3), 319-342. ISSN 0167-2681.
- [5] HUŇADY, J., ORVISKÁ, M., GREGA., M. 2014. Dobrovoľníctvo a neplatená práca: súvislosti a konsekvencie. In Unpaid work : international scientific conference, Gierłoż, 29-30th May 2014, Vol. I - economic section. CD-ROM, s. 81-94. - Olsztyn : University of Warmia and Mazury, 2014. ISBN 978-0-9889930-0-6.
- [6] KAŠČÁKOVÁ, A., NEDELOVÁ, G., POVAŽANOVÁ, M. 2013. Determinants of the Unpaid Work in Slovakia. In Štatistika, 2013, roč. 93, č.1, s. 47-55. ISSN 0322-788 X.
- [7] KIKÁ, M., MARTINKOVIČOVÁ, M. 2015. Neplatená práca v slovenských domácnostiach a jej súvislosti s manažmentom ľudských zdrojov podniku. In Zborník recenzovaných príspevkov: Management Challenges in the 21st Century, 2015. ISBN 978-80-89306-30-5.
- [8] MATOUŠEK, O. 2003. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 978-80-7367-502-8.
- [9] MIRANDA, V. 2011. Cooking, Caring and Volunteering : Unpaid Work Around the World. [online] OECD Social, Employment and Migration Working Papers. č. 116, OECD Publishing. <10.3.2016> Dostupné na internete: <[http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=DELSA/ELSA/WD/SEM\(2011\)1&doclanguage=en](http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=DELSA/ELSA/WD/SEM(2011)1&doclanguage=en)>
- [10] SABATINI, F. 2014. The relationship between happiness and health: evidence from Italy. In Social Science & Medicine, 114, 178-187. ISSN 0277-9536.

- [11] STIGLITZ, J., SEN, A., FITOUSSI, J. 2007. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. [online]. <10.3.2016> Dostupné na internete: <<http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr>>.
- [12] Zákon č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve.